

vao i prenosio memoniranjem, a ne improvizacijom. Do takvog je zaključka mogla doći samo analizom ove naročite balade, (koja se već nakon prvog slušanja i nehotice zapamti, no to ne vrijedi za ostale balade. Naprotiv, dokazano je da samo nenadareni pjevači uče pjesmu napamet, a nadareni pjevači, relevantni za usmenu predaju pamte samo bitne dijelove radnje, a ostalo improviziraju u svakoj izvedbi (vidi: M. Parry i A. B. Lord, *Serbocroatian Heroic Songs*; A. B. Lord, *The Singer of Tales*; M. Sertić, *Problemi usmene predaje u narodnoj pjesmi*).

Usprkos tome djelo ima odlične kvalitete: analize su provedene velikom preciznošću, obrađen je golem materijal, koji je doveo do veoma vrijednih uvida u motiviku, simboliku i podrijetlo balade. Vrlo je zanimljivo i poglavlje o evropskoj tradiciji. Osobito treba istaknuti poglavlje o melodijama i nadasve obilnu bibliografiju.

Mira Sertić

N. I. KRAVCOV, PROBLEMY SLAVJANSKOGO FOL'KLORA, Akademija nauk SSSR, Izdatel'stvo »Nauka«, Moskva 1972, 360 str.

Odjel za književnost i jezik — naučni savjet za folklor Akademije nauka SSSR-a izdao je jedanaest izabranih rasprava poznatog ruskog folklorista N. I. Kravcova. Tu su prezentirani rezultati mnogogodišnjih autorovih zapažanja i izučavanja procesa koji su se javljali u folkloru istočnih, zapadnih i južnih Slavena, a određuju se i osnovne zadaće folklorista, razmatraju idejno-estetske vrijednosti, govori o originalnosti umjetničkih formi i postupaka.

U raspravi *Folklorno djelo kao umjetnička cjelina*, opširnijom analizom popularne i rasprostranjene ruske balade *Muš — vojnik u gostima kod žene*, polazeći od triju osnovnih postavki (1. da li postoji jedinstvo sadržaja i forme, 2. kakvim je sredstvima izgrađeno djelo i 3. kakvo idejno-umjetničko značenje ono ima), autor dokazuje da historijski karakter idejno-umjetničkog jedinstva folklornih djela može biti potpuno i mnogostrano otkriven samo temeljitom izučavanjem historijskog razvitka usmene poezije.

U radu *Umjetnost psihološkog prikazivanja u ruskoj narodnoj poeziji* utvrđuje se da proučavanje umjetničkog psihološkog slikanja u ruskom narodnom stvaralaštvu ima više značenja: 1. omogućava prikupljanje podataka koji pomažu u rješavanju teoretskih i historijskih pitanja folklorista, 2. pomaže u razumijevanju narodnih pogleda na psihologiju čovjeka, predočujući duhovni lik narodnog junaka i moralno-psihološke ideale naroda u raznim periodima ruske povijesti, 3. pokazuje kako se narodna umjetnost koristi slikanjem unutarnjeg čovjekova svijeta za odgoj pozitivnih ljudskih osobina i 4. svjedoči o bogatstvu ruske narodne umjetnosti, o snazi stvaralačkog duha ruskog naroda, pokazujući da je folklor velika umjetnost, u kojoj se doista javlja izvorno stvaralačko majstorstvo.

U prilogu *Sistem vrsta ruskog folklorista*, poslije konstatacije da je izučavanje folklornih vrsta u sovjetskoj nauci bilo svestrano i da je dalo veoma plodne rezultate, koji se očituju u obradi mnogih pitanja, posebno onih o specifičnosti vrsta, njihovoj historiji, suvremenom stanju i poetici, autor zaključuje: 1. folklor treba proučavati kao cjelovit, unutrašnje povezan, histo-

nijski složen i promjenjiv sistem vrsta, a pojedine vrste razmatrati u njihovu uzajamnom odnosu s drugim vrstama i 2. proučavanje folklornih vrsta uključuje objašnjenje okolnosti kojima je uvjetovan određeni krug vrsta i njihovo uzajamno djelovanje.

U članku *Riječ i napjev u pjesničkim vrstama folklora* govori se o općim karakteristikama odnosa riječi i napjeva u pjesničkim vrstama ruskog folklora, a u raspravi *Folklor i mitologija* konstatira se da procesi u folkloru i mitologiji nisu bili neprekidni, ali da se ne mogu zanemarivati ni zajednički putovi, iako se s vremenom mijenjao i karakter same mitologije. Međutim, pitanje prethodi li mitologija folkloru još je, kako kaže Kravcov, sporno jer još nije sve obrađeno ni sve rečeno.

U raspravi *Srpske epske pjesme i historija* navodi se da su srpske narodne epske pjesme za razliku, npr., od mita izrasle na konkretnom historijskom terenu, pa epski junaci nisu ni vođeni, ni šumski bogovi, već lica u kojima je izražena narodna predodžba historijskih poslanika. Tu borba junaka nije borba dobrih i zlih sila prirode već pjesničko slikanje većih socijalno-historijskih događaja. Stoga idejni sadržaji srpskih epskih pjesama ne donose apstraktne moralne karaktere već imaju određenu socijalnu usmjerenost. Upravo to je, zaključuje Kravcov, omogućilo srpskim epskim pjesmama da direktno sudjeluju u oslobodilačkoj borbi naroda.

U prilogu *Slavenska narodna balada* svestrano je razrađena problematika vezana uz tu vrstu. Govori se o osobinama slavenskih balada i balada drugih evropskih naroda te o razlikama baladnih sadržaja kod slavenskih naroda. Tako se, npr., kaže za južnoslavenske balade (bugarske, srpske i hrvatske) da ih u usporedbi s baladama zapadnih Slavena karakteriziraju bolje razrađeni i raznolikiji sižeji, koji su povezani s turskom vladavinom i borbom protiv nje, pojavom epičnosti u počecima, razvitkom radnje, ustaljenim formulama, izražajnim sredstvima, većom vezom s obredima i narodnim igrama te odsutnošću sadržaja s konfliktima između seljaka i feudalaca.

Govoreći o *Bugarskim narodnim poslovicama*, Kravcov konstatira da su poslovice bogata i široko rasprostranjena vrsta bugarskog narodnog stvaralaštva, da žive u razgovornoj riječi naroda izvršavajući različite spoznajne, idejno-odgojne i estetske zadatke.

U raspravi *Žetelačke pjesme u bugarskom narodnom stvaralaštvu u 19 st.* utvrđuje se da su one važan dio pjesničkog stvaralaštva kod Bugara, gdje je žetva značajan momenat u životu seljaka. Stoga se u njima zrcali socijalno-ekonomski položaj seljaka, pa imaju važno socijalno i nacionalno značenje.

U opširnoj raspravi *Romantizam u slavenskim literaturama i folklor* govori se o odnosima i zanimanju pisaca romantičara za folklor i zaključuje da je značenje u tome što su pisci razdoblja romantizma, u punom smislu riječi, otkrili folklor za literaturu, čak i šire, za umjetnost (prvi su ga počeli sakupljati, izdavati, proučavati i, što je glavno, konistiti se njegovim umjetničkim iskustvom, što je omogućilo izgradnju novog stvaralačkog postupka i mnogostrano obogatilo književnosti slavenskih naroda). Istraživanja su pokazala da su ti odnosi bili: 1. progresivna pojava u socijalno-historijskim uvjetima prve polovine 19. st., što je pridonijelo razvitku literarnih kvaliteta, narodnosti i nacionalnoj originalnosti, 2. pridonijeli su izgradnji djela većeg umjetničko-idejnog značenja, koja su ušla u zlatni fond slavenskih literatura, 3. odvajaju romantizam od drugih literarnih pravaca upravo time što je on

najpovezaniji s folklorom, a to je u velikom stupnju utjecalo na karakter vrstâ i stila i 4. otkrilo je unutarnje srodstvo romantičarske literature i folkloru u umjetničkim postupcima.

U radu *Proučavanje slavenskog folkloru* Kravcov pokazuje da je ono bilo plodonosno i da je pažnja usmjeravana na najvažnije probleme, da je mnogo novoga inaugurirano u metodi istraživanja, da se pojavilo dosta vrijednih radova i da su razrađeni mnogi novi problemi. Sve je to stvorilo preduvjete za još širi i bogatiji razvitak slavenske folkloristike.

Kako vidimo, neka poglavlja imaju teoretski karakter, zasnovan na analizi određenih vrsta i određenih djela, dok se u drugima razmatra osobitost raznih vrsta ili njihovih značajki, ali ni ta poglavlja nisu lišena teoretskih aspekata. Prema tome može se zaključiti da je narodno stvaralaštvo slavenskih naroda prošlo dugi put historijskog razvitka, da su na tom putu stvorena značajna djela u kojima se zrcali njihov život, postanak, rad, povijest, oslobodilačka borba, progresivne ideje i umjetnička vrijednost i da predstavlja važan dio njihove duhovne kulture. Osnovna pitanja slavenskog folkloru u ovoj su knjizi: razmatranje socijalnog smisla, idejno-estetskih vrijednosti, originalnosti, umjetničkih formi i izražajnih sredstava.

Ante Nazor

SLAVJANSKI I BALKANSKI FOLKLOR, Otvetstvennyj redaktor I. M. SEPTUNOV, Akademija nauk SSSR, Institut slavjanovedenija i balkanistiki, izdatel'stvo »Nauka«, Moskva 1971, 252 str.

Tiskajući svoj prvi zbornik, posvećen specijalno slavenskom i balkanskom folkloru, Institut za slavistiku i balkanistiku AN SSSR, kaže se u uvodu, postavio je pred sebe zadatak da prouči niz aktualnih folklornih pitanja, među kojima središnje mjesto zauzima problem općeg i specifičnog unutar slavenskog ili balkanskog folkloru.

Za objekt proučavanja autori zbornika izabrali su epske i obredne pjesme, bajke i poslovice, usmjerivši pažnju na diskutabilne ili na nedovoljno proučavane aspekte.

Proučavajući veze južnoslavenske epike s historijom naroda, E. P. Naumov u prilogu *Južnoslavenska epika i problemi srpskog srednjeg vijeka* zaključuje da se problemi oko historijske točnosti sačuvanih tekstova ne mogu smatrati riješenima. Naprotiv, specifičnost sačuvanih povijesnih izvora i njihova malobrojnost potiču na to da se s mnogo više upornosti prilazi tim (katkad nejasnim i iskrivljenim) vijestima o prošlosti južnoslavenskih naroda, koje do nas donose epska djela, koja istodobno ukazuju na postojanje više konkretnih i realnih osnova u nekim poznatim epskim pjesmama nego što se smatralo ranije.

Pokušavajući utvrditi genetske i tipološke veze slavenske epike nastale uz dvije velike bitke u XIV stoljeću: na Kulikovskom i na Kosovu polju, S. N. Azbelev navodi da utjecaj kosovske tradicije na ruske biline određenog ciklusa nije bio jednokratni i da je prirodno što kulturne veze moskovske Rusije s balkanskim Slavenima poslije turskog porobljavanja nisu prekinute. Teško je